

Broedgefallen van de Roodhalsfuut *Podiceps grisegena* in Nederland in 1980-92

Onlangs publiceerde Vlug (1993) een bijdrage over het voorkomen in de broedtijd van de Roodhalsfuut in Nederland en West-Europa. Voor Nederland worden drie zekere broedgefallen genoemd: 1918 Brielle (ZH), 1927 Kortenhoef (NH) en 1966 Rotterdam (ZH). Daarnaast somt hij een aantal waarschijnlijke broedgefallen op, waaronder vier na 1980: 1981 Diemen NH, 1983 Vooreschoten ZH, 1985 Flevoland en 1992 Nederhorst den Berg NH).

Recent zijn echter meer broedgefallen geconstateerd; deze zijn evenwel niet of alleen in rapporten of tijdschriften met een kleine oplage gepubliceerd. Een deel van de gegevens is verzameld in het kader van het Bijzondere Soorten Project Broedvogels (SOVON/CBS 1986). Inclusief de door Vlug (1993) gegeven gevallen zijn uit Nederland in 1980-92 ten minste 17 waarschijnlijke en vier zekere broedgefallen bekend (een ongedocumenteerd geval is niet meegerekend); hierbij zijn de criteria aangehouden van de *Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek* (van Dijk 1993). De gevallen worden gedocumenteerd in Bijlage 1 (nummers corresponderen met die in figuur 1). Het overzicht is zeker niet volledig.

Bovenstaande gevallen lijken erop te wijzen dat de soort mogelijk aan de vooravond staat van een definitieve vestiging als jaarlijkse broedvogel in Nederland. Dit gegeven kan vermoedelijk niet los worden gezien van de sterke toename vanaf de jaren zeventig in de voor Nederland meest nabijgelegen broedgebieden in Duitsland (Mecklenburg, Schleswig-Holstein) en Denemarken. In Schleswig-Holstein nam de stand toe van c. 300 paren in 1971 tot c. 700 in 1990. De toename heeft hier geleid tot hoge dichtheden, mogelijk zelfs overbevolking, in sommige broedgebieden (Vlug 1993, met aanvullingen van J. Vlug). Na 1990 trad overigens een afname op. In Nedersachsen, gelegen tussen deze broedgebieden en Nederland, zijn overigens tot in 1980 alleen enkele incidentele broedgefallen bekend (Heckenroth 1985).

Ook elders in Europa zijn broedgefallen bekend geworden ver ten westen van het reguliere broedgebied. Uit het eind van de jaren zeventig en begin jaren tachtig stammen de eerste meldingen van broedgefallen of pogingen daartoe uit Zuid-Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk (Voet & Maes 1981). In België werden in 1979 bij Antwerpen en in 1985 in Oost-Vlaanderen (mislukte) broedgefallen vastgesteld (Voet & Maes 1981, Vlaamse Avifauna Commissie 1989). In Frankrijk broedde de Roodhalsfuut met succes in 1978 bij

Parijs (Voet & Maes 1981). In Groot-Brittannië vonden in 1988 twee mislukte broedgefallen plaats (Parslow-Otsu & Elliott 1991). Ook in andere jaren mislukten broedpogingen (Spencer & the Rare Breeding Birds Panel 1993).

Uit al deze landen is tevens een toename bekend van het aantal zomerwaarnemingen. Ook in Nederland is het aantal zomerwaarnemingen (voornamelijk Delta en IJsselmeergebied) in de jaren zeventig en tachtig toegenomen (SOVON 1987, Vlug 1993). Sinds 1984, en vermoedelijk ook reeds eerder, plegen soms tientallen Roodhalsfuten te overzomeren op de Grevelingen (Ouweneel 1990). Alles wijst dus in de richting van een westwaartse uitbreiding van het broedgebied. Overigens is een toename in NW-Europa ook bekend uit de 19de eeuw; deze werd gevolgd door fluctuaties en mogelijk enige afname in de loop van de 20ste eeuw (Cramp & Simmons 1977).

Deze bijdrage moet tevens worden gezien als een oproep om alert te zijn op mogelijke broedgefallen van de soort in ons land. De soort kan vanaf half maart arriveren in het broedgebied (Bijlage 1). Het verdient aanbeveling om plassen en ven-

Roodhalsfuut, broedgeval Diependal, Drenthe, in 1989. Boven broedvogel bij nest, 15 mei. Onder oude vogel met pulli, 9 juni (R. Offereins). *Documentation breeding record of Red-necked Grebe in 1989 in Drenthe.*

nen waar paren of solitaire vogels eind april of in mei zijn waargenomen, later in het seizoen goed te controleren. De soort broedt vooral op kleine, ondiepe en vegetatierijke plassen. In Schleswig-Holstein zijn deze doorgaans kleiner dan 10 ha. Grotere plassen worden alleen benut wanneer ze ondiep zijn en een rijke drijvende of onderwatervegetatie hebben (Vlug 1993).

Het vaststellen van broedparen is overigens vaak lastig. Vooral wanneer het paar een legsel heeft, gedraagt het zich doorgaans zeer onopvallend. Volgens Vlug (1993) lijkt het gedrag op de broedplaats meer op dat van de Dodaars *Tachybaptus ruficollis* dan dat van de Fuut *Podiceps cristatus*. De waarnemer moet verdacht zijn op de enigszins Waterral-achtige baltsroep die vanuit dichte oevervegetatie ten gehore kan worden gebracht. In verband met de broedzekerheid dient speciale aandacht te worden geschonken aan het gedrag van adulte vogels. In geval van twijfel kan het lonend zijn de mogelijke broedplaats meerdere keren te bezoeken en niet te snel de moed op te geven. Het is dan zaak om (eventueel met telescoop) nauwgezet de oevervegetaties af te speuren. Bij waarnemingen van oude vogels met grotere jongen is het van groot belang goed op te letten of deze jonge vogels nog gevoerd worden en eventueel al kunnen vliegen. De aanwezigheid van oude en grote jonge vogels hoeft geen bewijs te zijn voor een broedgeval, aangezien deze vogels van elders afkomstig kunnen zijn. Door een tekortschietende documentatie is in een aantal historische gevallen niet meer vast te stellen of het al dan niet om een broedgeval ter plaatse ging.

De meeste Nederlandse meldingen van (mogelijke) broedgevallen vallen laat in het seizoen. Dit is niet ongewoon, want ook binnen het reguliere verspreidingsgebied kunnen nieuwe broedterreinen nog tot in juni worden bezet en kan de eerste eileg tot in de tweede decade van juli plaatsvinden (Berndt, Drenckhahn & Wobus in Voet & Maes 1981). Een complicerende factor in dit verband is wel dat reeds vanaf juli wegtrek plaatsvindt uit de broedgebieden in Schleswig-Holstein (Berndt & Drenckhahn 1974). Een waarneming in juli hoeft op zich dus geen indicatie voor een broedgeval te zijn.

Meldingen van (mogelijke) broedgevallen en aanvullingen op deze bijdrage, graag met een gedetailleerde beschrijving van hetgeen werd waargenomen, kunnen worden gestuurd naar onderstaand adres.

Summary *Breeding records of Red-necked Grebe Podiceps grisegena in The Netherlands in 1980-92.*

The Red-necked Grebe is considered a rare breeding bird in The Netherlands and only in a few instances has breeding been proved prior to 1980 (in 1918, 1927 and 1966). In 1980-92, the number of observations in sum-

mer months has increased, and breeding was confirmed by observations of adult birds with downy young in 1985 (one location well-documented, another one not documented) and 1988-90 (one location). Besides, breeding was suspected in at least seventeen additional cases (pairs in display, secretive behaviour of solitary bird in suitable habitat, building and visiting of nest): 1981-84 (1 pair), 1985 (2), 1986 (1), 1988 (1), 1989 (3), 1990 (1), 1991 (2) and 1993 (3). For locations involved see fig. 1. The trend observed in The Netherlands (more birds summering and breeding records) seems to be more widespread in Western Europe.

Literatuur

- BERNDT R. K. & DRENCKHAHN D. 1974. Vogelwelt Schleswig-Holsteins (1). Orn. Arbeitsgem. f. Schleswig-Holstein und Hamburg e.V. Kiel.
- CRAMP S. & SIMMONS K. E. L. 1977. The Birds of the Western Palearctic, 1. Oxford University Press, Oxford.
- VAN DIERMEN J. 1990. Broedvogelinventarisatie Kampina & Oisterwijkse bossen en vennen. Intern rapport Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- VAN DIJK A. J. 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A. J. & KLEINE J. 1987. Vogelinventarisatie Dwingelose & Kraloër Heide e.o. 1986. (rapport) Hoogetveen.
- VAN DUIN G., SJOUKEN R. & VOGELZANG F. 1982. Een mogelijk broedgeval van de Roodhalsfuut op het IJsselmeer bij de Vijfhoek in 1981. Graspieper 2: 147-150.
- FRIESWIJK J. J. 1982. Roodhalsfuten op de Spiegelpolder/plas; een broedgeval, waarschijnlijk! Korhaan 16: 86.
- HECKENROTH H. 1985. Atlas der Brutvögel Niedersachsens 1985. Natursch. Landschaftpfl. Nieders. H. 14. Hannover.
- KLEINE J. 1992. Fauna-inventarisatie Dwingelderveld 1991. (rapport in eigen beheer) Dwingeloo.
- OFFEREINS R. 1988. De Roodhalsfuut. Koperwiek nr. 18: 7-9.
- OUWENEEL G. L. 1990. In 1989 meer overzomerende Roodhalsfuten op de Grevelingen. Vogeljaar 38: 170-171.
- PARSLOW-OTSU M. & ELLIOTT G. D. 1991. Red-necked Grebe breeding in England. Brit. Birds 84: 188-191.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- SOVON/CBS 1986. Handleiding Bijzondere Soorten Project (broedvogels). Herziene uitgave, SOVON, Arnhem.
- SPENCER R. & THE RARE BREEDING BIRDS PANEL 1993. Rare Breeding Birds in the United Kingdom 1990. Brit. Birds 86: 62-90.
- TEIXEIRA R. M. 1988. Broedvogelinventarisatie Landgoed Groote Meer 1988. (rapport) Vogelwerkgroep Bergen op Zoom, Bergen op Zoom.
- VLAAMSE AVIFAUNA COMMISSIE VZW. 1989. Vogels in Vlaanderen: voorkomen en verspreiding. I.M.P., Bormum.
- VLUG J. J. 1993. De Roodhalsfuut (*Podiceps grisegena*) in de broedtijd in Nederland en West-Europa. Graspieper 13: 75-84.

VOET H. & MAES P. 1981. Een broedgeval van de Roodhalsfuut, *Podiceps grisegena*, ten noordoosten van Antwerpen. *Giervalk* 71: 83-100.

WESSELS H. & SCHOPPERS J. 1991. Broedvogelinventarisatie West-Drenthe 1990. Rapport Provincie Drenth, Dienst Ruimte en Groen, Assen.

Arend-Jan van Dijk, Fred Hustings & Rudy Offereins, SOVON, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen

Bijlage 1.

Documentatie

(1) Dwingelose Heide (Dr). In 1985 waren vanaf eind april 1-2 exemplaren aanwezig (A. J. van Dijk). Op 3 en 4 augustus werden twee adulte vogels waargenomen met twee jongen die nog op de rug werden gedragen (P. G. Kan & G. Kan in van Dijk & Kleine 1987). In 1984 en 1986 waren 1-2 Roodhalsfuten aanwezig in mei-juli en werd ook balts waargenomen, maar een broedgeval werd niet geconstateerd. In 1987 was in de periode april-juni een solitaire vogel aanwezig (A. J. van Dijk, J. Kleine).

(2) Diependal (Dr). In 1988 werd de soort waargenomen vanaf 17 april (1-3 exemplaren). Tussen 30 april en 23 mei werd tijdens vijf bezoeken geen vogel gezien. Vanaf 16 juni werd één exemplaar waargenomen. Op 1 juli bleek dat de soort gebroed had; de twee adulte vogels zwommen rond met drie pulli. De familie verbleef ter plaatse tot begin september (Offereins 1988 met aanvullingen). In 1989 werd vanaf 18 maart een exemplaar gezien en vanaf 17 april een paar. Half mei werd een broedende vogel op het nest gezien en 4 juni bleken er vier pulli te zijn. De vogels bleven aanwezig tot begin september (R. Offereins). In 1990 was de soort aanwezig vanaf 17 maart (paar). Tot begin juni werden twee, soms drie exemplaren waargenomen. Op 13 juni zwom een adulte vogel met twee pulli op de rug. Tot 9 september was de soort aanwezig. De aanwezigheid van een tweede broedpoging kan niet worden uitgesloten, gezien waarnemingen op 9 april (drie exemplaren baltsend) en 26 juni (een zich verdacht gedragende vogel op een ander ven) (Wessels & Schoppers 1991). In 1991 werden er vanaf 24 maart 1-2 exemplaren aanwezig, met op 12 en 14 september 3 juvenielen. Een broedgeval kan niet worden uitgesloten, en dat geldt ook voor 1992. Na de eerste waarneming op 5 april werden op 11 april 3 paren gezien, waarvan één baltsgedrag vertoonde. Tot 13 juni werd geregeld een paar waargenomen, soms baltsend. Op 26 augustus werd een juveniele vogel waargenomen (R. Offereins, S. van der Veen, VWG de Koperwiek).

(3) Meeslouwerpolder (ZH). In 1983 was in het voorjaar een paartje aanwezig dat baltsde en met nestmateriaal sleepte (Vlug 1993). In 1985 zou een paar met jongen zijn waargenomen (M. Winia); nadere informatie over dit laatste geval ontbreekt.

(4) Kampina (NBr). Nadat in maart 1989 een solitaire

Figuur 1. Ligging van de in de tekst genoemde locaties (nummers corresponderen met die in tekst). *Locations mentioned in text.*

Roodhalsfuut aanwezig was, werd eind april een voltooid nest gevonden dat vermoedelijk door deze vogel gebouwd was. De vogel trachtte op 28 en 29 april vruchteloos een Fuut te betrekken in baltsgedrag en bezocht daarbij het gebouwde nest. In juni hield deze vogel zich nog steeds ter plaatse op (van Diemen 1990).

(5) Hoogerheide (NBr). In juni-juli 1985 werd een paar waargenomen dat een nest gebruikte waarop een der vogels enige tijd in broedhouding werd waargenomen. Op 14 en 23 mei 1988 was een exemplaar in broedkleed aanwezig (Teixeira 1988).

(6) West-Ameland (Fr). In 1988 en 1989 werd balts waargenomen (Avifaunagroep Ameland resp. R. van der Wal).

(7) Schiermonnikoog (Fr) Op 19 mei 1989 een baltsende (roepende) vogel op de Westerplas; de vogel zwom met een visje tweemaal de rietkraag in (R. Offereins). In 1992 werd een baltsend paar tot in juli waargenomen maar geen nest gevonden (T. Bakker).

(8) Diemen (NH). Op 29 september 1981 een adulte vogel met twee, vermoedelijk nog niet vliegvlugge jongen. De jonge vogels, waarvan er een duidelijk kleiner was dan de adulte dieren, leken niet zelfstandig te zijn (van Duin *et al.* 1982).

(9) Bovenwater (FL). Op 2 juli 1985 een baltsend paar, in augustus van dat jaar enkele malen een exemplaar en op 1 september een adult en een juveniel (Vlug 1993).

(10) Nederhorst den Berg (NH). In 1982 op 7 augustus twee adulte vogels en een jonge vogel (leeftijd niet beschreven) (Frieswijk 1982). In juni 1992 was hier een paar aanwezig (Vlug 1993).

(11) Lindepolder, Wollega (Fr) Van 12 mei tot 2 juni 1991 was hier een exemplaar aanwezig dat enkele malen baltsde met een Fuut (T. Jager).